

ТІХИЙ Олекса (Олексій Іванович; 27. 01. 1927, х. Іжевка Костянтинівського р-ну Артемівської округи, нині село Краматорського р-ну Донецької обл. — 06. 05. 1984, м. Перм, РФ, 19. 11. 1989 перепохований у Києві) — учасник правозахисного руху. Орден «За мужність» 1-го ступеня (2006). Навчався у Запорізькому сільськогосподарському інституті та Дніпропетровському інституті інженерів залізничного транспорту (нині Дніпро), закінчив філософський факультет Московського університету. 1948 вперше був заарештований за критику єдиного кандидата в депутати, після проведення «профілактичної роботи» відпущений. Учителював у Запорізькій і Сталінській (нині Донецька) обл. 15 січня 1957 зарештований вдруге за лист до ЦК КПРС із протестом проти окупації Угорщини військами країн Варшавського договору, 18 травня 1958 за звинуваченнями у антирадянській агітації та наклепі на КПРС і радянську дійсність засуджений до 7-ми р. таборів суворого режиму. Покарання відбував у Мордовії (РФ). Звільнений 1964. Написав кілька статей про русифікацію та жалюгідний стан української мови й культури на Донбасі, проблеми українського села. Оскільки до роботи за фахом його не допускали, працював будівельником, пожежником, робітником позмінно, завдяки чому мав можливість їздити до друзів по ув'язненню і правозахисників. Поширював самвидав. Уклав збірку висловлювань видатних людей «Мова народу. Народ». У листопаді 1976 став членом-засновником Української Гельсинської

групи. 5 лютого 1977 заарештований, 1 липня того ж року засуджений до 10-ти р. таборів особливого режиму і 5-ти р. заслання. Визнаний особливо небезпечним рецидивістом. Брав активну участь в акціях протестів ув'язнених. Улітку 1978 разом із [Володимиром](#) (Романюком) підготував документ «Історична доля України. Лист українських політв'язнів. Спроба узагальнення», у якому автори проголосили вищим принципом загальнонародного і загальнонаціонального співіснування Загальну декларацію прав людини ООН, відмежувалися від політики і практики КПРС у національному питанні та трактування нею поняття «демократія». Неодноразові протестні голодівки, які тримав Т., спричинили низку важких хвороб, помер у тюремній лікарні. Видано його книги «Роздуми» (Балтимор; Торонто, 1982), «Мова — народ. Висловлювання про мову та її значення в житті народу» (К., 2007), «Не можу більше мовчати», «Словник мовних покрутів» (обидві — 2009), «Тарас Шевченко про мову» (2011; усі — Донецьк), «Мова народу, доля людини» (Дн., 2018). У 2007 засновано Товариство О. Тихого як тематичне об'єднання Донецької обласної організації товариства «Просвіта». У с-щі Олексієво-Дружківка Краматорського р-ну Донецької обл. закладено алею пам'яті Т., встановлено меморіальну дошку та стелу (на подвір'ї школи, де він навчався і згодом працював). 2017 в Україні на державному рівні відзначено 90 років з дня народження Т., у Києві на його честь 2019 переіменовано вулицю Виборозька.

Рекомендована література

1. Українська Гельсінкська Група. 1978—1982: Док. і мат. Торонто; Балтимор, 1983;
2. Шовкошитний В. «Народе мій, до тебе я ще верну...» // Україна. 1990. № 4;
3. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960—1980-х років. К., 1995;
4. Овсієнко В. Світло людей: Мемуари та публіцистика. У 2-х кн. Кн. 1. Х.; К., 2005;
5. Хто ж такий Олекса Тихий?: Статті, спогади, роздуми. Кн. 1—5. Дружківка, 2008—09;
6. Олекса Тихий. Т. 1—2. Д., 2012.

[В. В. Овсієнко](#)

Бібліографічний опис:

Тихий Олекса / В. В. Овсієнко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-887522>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).